

CAPUT III.

QUÆNAM POTENTIÆ, SPECIES ET HABITUS MANEANT
IN ANIMA SEPARATA.

1. *Prima assertio.* — Dicto de substantia animæ separatae, et de motu illius, dicendum sequitur de proprietatibus, et consequenter de actibus et habitibus ejusdem, et loquimur præcipue de anima separata secundum ea, quæ illi naturalia sunt, quæ vero Deus circa illam supernaturaliter operatur, hic tantum obiter attingemus. Sit ergo prima conclusio. In anima separata manent ex potentiis solus intellectus, voluntas et motiva sui potentia. Est certa ex dictis supra de potentiis animæ. Nam inter omnes, hæ tantum sunt spirituales, et in anima subjectatae, nullo autem modo in organo corporeo, sicut reliquæ. Et de potentia sui motiva, de qua aliqua esse poterat dubitatio, speciatim probatur, quia sicut in Angelis, eo quod se moveant, potentia motiva admittitur, ita et anima etiam, quæ separata sese ipsam localiter movet, ut capite præcedenti vidimus, speciale depositum facultatem: ergo illæ tres manent in anima, a qua naturaliter fluunt, et in qua recipiuntur sine dependentia a corpore. Aliæ vero omnes, cum sint in corpore, destruuntur. Est etiam communis theologorum et philosophorum. Solus Gregorius de Arimino falsus est in hoc, putans in anima separata manere potentias sensitivas, quia credit subjectari in anima, aut ab ea non distingui, quem supra impugnavimus, lib. 2, cap. 3, a n. 2.

2. *Secunda assertio bipartita.* — *Prior pars ostenditur.* — *Consule auctorem, lib. 2, de Grat., præsentim cap. 20.* — Secunda conclusio. In anima separata manent, quantum est ex natura sua, omnes species intellectuales, et habitus intellectus et voluntatis, quos in vita hac acquisivit: non tamen manent species, aut habitus, qui erant in portione inferiori. Probatur prior pars ex præcedenti: species enim et habitus intellectus et voluntatis sunt spirituales, cum sint in subjecto spirituali, nec pendent a corpore ullo modo, cum hoc non sit causa illarum materialis, neque efficiens, utpote inferioris ordinis, nec potest fingi alias modus dependentiae: si ergo non pendent a corpore, manebunt plane in anima separata. Dixi, *quantum ex natura sua*, quia cum anima separata in hoc rerum ordine non maneatur in puris naturalibus, sed vel præmio gloriae, vel

poena inferni afficiatur, de facto non manent in illa multa ex iis, quæ hic acquisivit: nam in beata non manebunt imperfecti habitus, quia illum statum non decent, damnatae vero animæ nihil supernaturale retinebunt, etiamsi maneat habitus naturales, ut cedant illis in peccatum. An autem in anima beata maneat Theologia et fides, non est hujus loci: puto tamen scientias omnes evidentes manere in patria: alios vero habitus obscuros, minime: quia cum in illo statu nequeant elici actus imperfecti, superflue ibi habitus obscuri admittentur. Dices 1, ad Corinth. 13, haberi, quod *scientia destruetur*. D. Thomas supra intelligit de dicta humana scientia. Sed contra: nam actus scientiæ acquisitæ manebit: ergo et habitus. Occurret fortasse, manere quoad substantiam, sed destrui quoad modum, quia non elicetur cum phantasmatis. At certe non est hic sensus Pauli: cum ibi non loquatur de conversione ad phantasma, sed de dono scientiæ, quod comitatur Fidem, et est obscurum, sicut illa, ut patet ex 2, 2, q. 9, a. 1 et 3. Ac quod hæc si mens Pauli, patet ex contextu, ibi enim, comparat charitatem donis, et illam excellentiorem esse ostendit, *sive prophetia evacuantur, sive linguae cessabunt, sive scientia destruetur*.

3. *Ostendit posterior pars.* — Secunda pars conclusionis patet ex dictis, corruptis enim nobis, corrumptur quæ sunt in nobis, ut dixit Aristoteles, sed separata anima corrumptur potentia sensitiva: ergo omnes habitus, et species illarum. Unde licet forte in parte sensitiva sint virtutes infusæ, et dona Spiritus sancti, omnia consequenter esse desinent: nec sunt necessaria dum anima corpore caret: restituuntur tamen omnia in resurrectione propter gratiam in anima manentem, quæ quasi in virtute omnia continent. Hinc colliges, in anima separata non manere actus ad partem sensitivam pertinentes, quod si aliquando in Scriptura illi tribuuntur, ut sentire, refrigerari, etc., figurata locutio est ad explicandas actiones, vel passiones spirituales, ac reales ipsius.

4. *Quarta assertio de Fide.* — Tertia conclusio. Anima separata potest intelligere et amare. Est de fide, in Scriptura enim animæ defunctorum introducuntur ut loquentes et ratiocinantes, Luc. 16, *Pater Abraham*, etc., Sapientiæ 3, *Dicentes intra se, hi sunt*, etc. Et animæ beate vident et amant Deum, et damnati cognoscunt perditionem suam, habentque vermem conscientiæ. Et ratio est evidens,

anima enim principium est intelligendi, et in ea manet intellectus cum speciebus intelligibilibus: ergo nihil deest ad intelligendum. Dices deesse sensum a quo in cognitione dependet, dependet quidem non ut ab organo, sed a ministrante species in hac vita, ac propter quamdam concomitantiam operationum, quæ non est essentialis intellectui, sed accedit illi dum est in corpore propter actualem colligationem harum inter se potentiarum: ablati vero potentis sensitivis, cessat dependentia. Et confirmatur: nam si anima separata non posset intelligere, otiosa maneret.

5. *Objectio ex Eccl. 9, ut diluatur a D. Hieronymo et aliis.* — *Planior dilutio.* — Oppones Ecclesiastes 9, dicitur: *Mortui vero nihil neverunt.* Et infra: *Nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos.* Respondet ibi D. Hieronymus prosopopœiam esse in persona hominis suadentis alium, ut se tradat voluptatibus, unde subdit: *vade ergo, et comedere in latitia panem tuum.* Alii respondent, Sapientem loqui ironice, quasi referendo, et irridendo ea, quæ mali apud se arbitrantur. Alii exponunt, quod nihil neverunt mortui eorum quæ in hac vita geruntur, quod verum esse de animabus non glorificatis habetur in additionibus ad D. Thomam, q. 72, art. 1, ad 1, et 2 ex D. Augustino, de Cura pro mortuis agenda. Vera tamen expositio est, damnatos nihil novisse eorum, quæ illis deberent prodesse: nec est illis ratio, ut suam salutem querant, unde cum subditur, *vade ergo, etc.*, non significatur, trade te voluptatibus, *sed comedere cum latitia*, id est, cum testimonio bona conscientiæ: et ideo subditur, *Quia Deo placent opera tua*: ita Nicolaus de Lyra ibi, et consonat totus contextus, manent tamen circa hanc conclusionem multa dubia, et præcipue ex parte intellectus: nam ex parte voluntatis nihil est, quod inquiramus, fere enim eodem modo se habet quo in hac vita, ac semper intellectum comitatur. De intellectu ergo multæ sunt difficultates: quæ singulas questiones petunt.

CAPUT IV.

UTRUM ANIMA SEPARATA HABEAT SOLAS SPECIES,
QUAS IN HAC VITA ACQUISIVIT.

1. *Quorundam placitum in hoc capite.* — *Rejicitur.* — Videtur quidem non habere alias, quia non appetit modus acquirendi illas, contra vero est, quia si alias non habet, nimis

imperfecta erit ejus cognitionis. In hoc fere omnes doctores convenient, animam separatam non tantum habere species hic acquisitas, sed etiam quasdam alias: licet aliqui id explicit, non de anima secundum pure naturalia, sed ut de facto elevatur ad aliquid supernaturale. Nam ex natura sua, inquit, anima nostra forma est corporis, ideoque ex natura sua recipit species ad intelligendum per corporales sensus, quare si a corpore separetur, statum obtinet praeternaturalis, in quo proinde non potest naturaliter acquirere species: intelligit ergo solum per eas, quas in hac vita habuit. Quod si nunc aliter contingit, supra naturam animæ profecto contingit. Haec tamen sententia contra D. Thomam et communem militat. Nam aperte loquitur S. Doctor de anima secundum naturam suam, et non secundum supernaturale aliquem statum spectata, non videtur praeter rationalis opinio, ex illa enim sequitur, animam pueri decedentis absque speciebus, debere ex natura perpetuo carere cognitione, ut plurimum posse se cognoscere, et si forte alia intelligeret, non nisi imperfecte et confuse id præstaret, atque adeo de facto anima pueri decedentis in originali, sub ea imperfectissima conditione in perpetuum relinqueretur, cum Deus nihil gratuitum illi conferat, sed tantum ea, quæ naturalia sunt. Praeterea, licet status ille sit aliquomodo præter naturam animæ, tamen absolute sequitur ex conditione ipsius. Quia enim anima et forma est subsistens, et corporis corruptibilis, necessario manere debet aliquando separata, et cum necesse sit hominem corrumpi, immo diutius manere separata, quam in corpore naturaliter loquendo: est autem inconveniens, quia pro statu brevissimo habeat anima naturaliter modum acquirendi species, et non pro diuturno statu separationis: ergo, etc.

2. *Quomodo anima separata novas species comparet.* — *Scoti et Gabrielis opinio et ratio.*

— *Confirmatur.* — *Impugnatur Scotus.* — Quare probabilis videtur, animam separatam habere species rerum præter eas, quas in hac vita acquisivit, sed difficultas est de modo, quo illa comparet. Scotus, in 4, dist. 45, 46, q. 2, credit animas separatas accipere species a rebus per abstractionem intellectus agentis. Idem Gabriel, in canone, lectione 32. Ratio Scoti est, quia si anima conjuncta corpori potest abstrahere species a phantasmatis, separata poterit abstrahere illas ab objectis, sicut enim in corpore convertit se ad phantasma, ita separata potest se convertere ad res objec-

tas. Confirmatur, quia alias, ut dicebamus, anima separata imperfectissima esset, si non posset in actu exire per intrinsecam sibi, sed ab extrinseco tantum species ei infunderentur. Hæc Scoti sententia procedit ex falsa doctrina circa modum, quo intellectus agens producit species: certum quippe est illum non esse productivum specierum nisi ab aliquo determinetur, dum autem unitur corpori, determinatur quidem a phantasmate, separatus vero jam determinari nequit, quia determinatio per hoc perficitur, quod utrumque in eadem anima radicetur, siveque anima operante per phantasiam, versanteque circa hoc objectum trahitur intellectus ipse ad efficiendam speciem illius, atque hoc est ad phantasmata converti: nihil autem horum locum habet in anima separata, quia phantasia caret. Nec vero fangi potest modus, quo ab externis objectis intellectus determinetur, ut Scotus autumat. Etenim anima non convertitur ad res, nisi cognoscendo, vel amando illas, hæc autem conversio supponit species in intellectu: non ergo per talem conversionem determinatur intellectus ad productandas species. Vide supra in libro 4, cap. 7, unde constabit dari non posse in anima separata intellectus agentis operationem, eo quod habeat intrinsecam dependentiam cognitione phantasiæ.

3. *Opinio altera D. Thomæ.* — Aliter ergo, 1 part., quæst. 89, art. 1, opinatur D. Thomas: nimirum animam nostram in corpore ideo cognoscere per conversionem ad phantasma sensibile, quia tunc habet modum essendi formarum sensibilium: at extra corpus, cum habeat modum essendi substantiarum spiritualium, intelligere per conversionem ad ea, quæ sunt intelligibilia simpliciter, sicut aliæ substantiæ separatae, nimirum Angeli: tum quia semper (inquit) modus operandi sequitur modum essendi: tum quia non est possibilis aliud modus intelligendi, nisi duplex ille: cumque anima separata non conveniat operari per conversionem ad phantasmata, necessario modus alter convenire debet: cognoscere porro per conversionem ad res actu intelligibiles, idem valet, atque cognoscere recipiendo species per infusionem a substantiis separatis, quæ sunt intelligibilia actu, et maxime a Deo, qui auctor totius naturæ est, ut exponunt Thomistæ, colligiturque ex illo art. 1, et præcipue in solutione ad 3, quare secundum D. Thomam, anima separata non nisi per infusionem, species conquirunt.

4. *Prima difficultas contra opinionem divi*

Thomæ. — *Secunda.* — *Tertia.* — *Quarta.* — Sed jam occurruunt difficultates non paucæ contra hanc sententiam. Prima est, quia hic loquimur de anima secundum ordinem naturalem, non de his, quæ Deus circa illam potest supernaturaliter operari: hæc autem infusio specierum, quæ dicitur fieri a Deo, non videatur naturalis esse, sed ex libera voluntate Dei pendens, atque adeo supernaturalis et gratuita. Secunda, quarum nam rerum infundantur species anima in puris naturalibus existenti: seu in beatitudine naturali? Ac de facto habet locum difficultas in pueri decadente in originali: nam licet in pœnam sit carentia visionis Dei, attamen alias non habet pœnam, et alias habere potest omnem perfectionem naturæ consentaneam. Tertia, an fiant dictæ species immediate a Deo, vel mediis Angelis. Quarta, quomodo anima intelligat per illas.

5. *Prima difficultatis enodatio.* — *Quid de aliis difficultatibus.* — Ad primam respondet, ad naturalem Dei providentiam spectare, ut infundat anima separatae necessarias species ad cognoscendum naturaliter, ideoque illam infusionem supernaturalem non esse, sed intra ordinem naturæ contineri, sunt ejusdem animæ infusionem in corpus, quia probat illa confirmatio Scoti, quia alias male esset prouisum anima nostræ, si nec ab intrinseco esset in actu primo constituta, nec secundum naturalem ordinem posset ab aliquo agente in actu primo constitui ad operandum. Adde naturalem rerum ordinem esse, ut superiora juvent inferiora, et præcipue quia unaquæque res juvetur ab auctore suo, et ab illo recipiat complementum necessarium. Dices: si hoc naturale est recipiet etiam anima damnata influxum specierum, cum Deus non deneget providentiam naturalem. Respondendum, in pœnam peccati, posse Deum illam perfectionem naturalem non tribuere, satis enim esse non auferre naturalia, quæ semel contulit. Secundo respondendum, forte recipere species ad majorem certe pœnam. Reliquæ difficultates solventur melius in sequentibus.

CAPUT V.

AN, ET QUOMODO ANIMA SEPARATA COGNOSCET SE.

1. *Anima separata se cognoscit etiam quiditative.* — Quod anima separata cognoscet seipsam aliquo modo, certissimum est. Nam si in hac vita dum est corpori immersa id potest, melius poterit separata, et a corpore non im-

pedita, quin potius quod non tantum utrumque, sed etiam quod intuitive et quidditative se cognoscet, videtur satis credibile primo, quia in eo statu nihil est, quod animæ impedit cognitionem. Secundo, quia inconveniens est animam semper habere naturale desiderium se cognoscendi perfecte, quod illi impossibile per naturam complere. Tertio, quia animæ essentia, et perfectio est limitata, comprehensibilisque ab intellectu creato: ergo etiam a proprio intellectu. Nam rationabile est, ut virtus intellectiva adæquetur perfectioni ipsius animæ: sic enim, et Deus se comprehendit, quia intellectus divinus adæquatuer sua essentiae infinitæ: habet ergo intellectus noster sufficientem virtutem naturalem ad intelligendum perfecte animam ipsam, atque adeo inconveniens est, potentiam hanc semper otiosam manere, nec in actu reduci posse: ergo naturaliter loquendo anima potest se dicto modo cognoscere: ergo maxime separata poterit.

2. *Modus se ita cognoscendi, ut explicetur a D. Thoma.* — *Arguitur contra hunc modum.* — Quapropter hoc supposito, ut probabilius, difficultas restat de modo, quo anima separata se cognoscet. Divus Thomas, 1 part., quæst. 87, docet non cognoscere se per speciem aliquam sui, sed per substantiam suam, quod est difficile: intellectus enim noster est in pura potentia, et non est de se constitutus in actu primo ad cognoscendum alia: ergo anima separata non potest se cognoscere, nisi ejus intellectus ad hoc constituatur in actu primo: ergo debet prius recipere speciem sui. Et confirmatur primo: nam de Angelo ideo dicitur, quod cognoscit se per suam substantiam, quia ejus intellectus est constitutus ex natura sua in actu primo ad cognoscendum se: ergo cum intellectus noster hoc non habeat, non potest anima se per seipsam intelligere. Confirmatur secundo: nam si hoc posset anima separata, etiam quando est conjuncta corpori, posset, si enim de se constituta esset in actu primo ad hanc cognitionem non dependeret utique a sensu, nam in tantum intellectus pendet a sensu, in quantum per illum actuatur. Confirmatur tertio. Anima per separationem privatur solum modo essendi in corpore, ut in capite primo ostensum est: ergo ex vi præcisæ separationis, seu quin tribuatur ei aliiquid positivum, non potest intelligere, quod in corpore non poterat. Dices, quod aufertur saltem ab illa impedimentum, sed non recte. Contra, si enim virtutem sufficientem ad talem cogni-

tionem habebat, quo queso modo poterat corpus illi esse impedimentum, maxime cum naturale illi sit esse in corpore?

3. *Quo pacto rem expediatur Cajetanus.* — Hanc difficultatem tangit Cajetanus, 1 p., q. 89, a. 2, respondetque obscure satis, animam secundum propriam naturam esse intelligibilem in potentia. eo quod secundum propriam naturam sit forma corporis, et imitetur modum formarum materialium. Unde sicut illæ sunt intelligibles in potentia, ita et animam nostram: et hinc esse, quod in corpore non possit cognoscere se nisi per conversionem ad phantasmata. At vero dum a corpore separatur, absque extrinseco influxu fieri actu intelligibilem, quia participat naturam substantiarum separatarum, modumque essendi earum habet. Nam sicut ex natura animæ, ut corpori unitæ, sequitur naturaliter conversio ad sensibilia, ita, inquit, ex vi separationis sequitur naturaliter conversio sui, et omnium virium suarum ad se, siveque intellectus agens convertitur primo ad illustrandam substantiam animæ, ac proinde anima, quæ antea erat intelligibilis in potentia, fit actu intelligibilis sine alia specie per conversionem luminis intellectus agentis supra illam.

4. *Arguitur contra, et probatur animam se intelligere per speciem.* — Sed hæc nec satisfaciunt, nec intelliguntur satis. Nam animam ex intelligibili in potentia, fieri intelligibilem actu per hoc tantum, quod desinat informare corpus, minime videtur possibile, primo, quoniam sive anima informet, sive non, semper habet eamdem entitatem spiritualem: ergo semper habet eamdem intelligibilitatem, intelligibilitas enim ex entitate provenit, non ex modo essendi. Si respondeas, quod insinuat Cajetanus fieri intelligibilem actu, non per solam separationem, sed per illustrationem intellectus agentis, quæ inde consequitur: ea certe illustratio non est intelligibilis: nam vel per illam poneretur aliiquid in anima, quod non esset facile fingere. Vel nihil, ut Cajetanus ipse concedit, et sic illa illustratio nihil efficiet, quia sicut non entis nullæ sunt proprietates, ita et effectus nulli. Secundo, si intellectus agens illustrat substantiam animæ separatae, cur non etiam conjunctæ? cur item non potest converti ad illam? licet enim convertatur ad sensibilia, nihilominus si posset separata converti ad se, posset et conjuncta. Tertio, quænam queso est haec conversio: non enim est cognitio, quia cognitionem antecedit, neque est actio aliqua: est ergo omni-

no nihil. Quarto, per illam illustrationem vel fit anima tantum objective intelligibilis, vel etiam formaliter. Si primum, id certe non est sufficiens, ut anima se cognoscere dicatur, nam quantumvis objectum in se sit illustratum, si non uniat potentiae, non poterit cognosci. Si secundum: ergo jam per productionem speciei illustratur: hæc enim est formalis illustratio, quam intellectus agens efficit, imo nulla est alia, ut supra dictum est: ergo cognoscit anima se per speciem, quod est intentum. Denique non recte dicitur a Cajetano speciem hanc ab intellectu agente animae separata fieri, ut argumenta facta contra Scotum probant: habebitur ergo per infusionem. Atque haec rationes partem hanc faciunt probabilem.

5. Instantia prima contra quintam proxime dicta. — Secunda. — Ad primam instantiam. De hoc tamen antecedente, vide disp. 35, *Metaphysicae*, sect. 4, et l. 1, de *Angelis*, c. 4. — Ad secundam. — Argues tamen. Angelus ad cognoscendum seipsum non indiget specie, sed per suam substantiam se cognoscit: ergo et anima. Patet consequentia, quia ideo Angelus id potest, quia est forma actu intelligibilis, atque subsistens, quod etiam vendicat anima. Secundo, intelligibile per seipsum praesens intellectui, per se etiam intelligi potest, superfluaque est media species, sed animae separata substantia est praesentissima ipsius intellectui, et illi conjunctissima: ergo supervacanea est species. Ad primum dico antecedens non esse omnino certum. Secundo consequentia quoque non valet, dupliciter enim potest intelligi, Angelum se per suam substantiam cognoscere. Primo, ut per substantiam actuat intellectum, concurratque cum illo ad intellectionem ad modum, quo essentia divina dicitur habere locum speciei in beatis. Altero modo potest intelligi, quod angelicus intellectus dimanet ab essentia constitutus jam in actu primo ad intelligendum se, neuter tamen modus videtur habere locum in anima separata: ac de secundo patet ex dictis in superioribus, cum ostendimus intellectum humanum de se esse nudam potentiam, ac tabulam rasam. De primo ostenditur, quia anima adeo est imperfecta, ut vere sit forma corporis: non ergo habet immaterialitatem requisitam, ut supplere possit rationem speciei intelligibilis, unde non actu intelligibilis est, sed potentia: sicutdem per se minime actuare potest intellectum. Ad secundum dices, licet anima separata suo intellectui conjunctissima

sit realiter, non tamen intelligibiliter, et ideo necessariam esse speciem sicut etiam lumen, quod intra visum existit, non potest per se videri, nec calor intra tactum potest sentiri, eo quod illa materialis conjunctio non sufficit ad cognitionem, nisi adit intentionalis.

6. D. Thomæ sententia commode explicatur.

— Consule auctorem in *Metaphysica*, disp. 35, sect. 7, n. 2. — Hæc pars est quidem probabilis, in re tamen obscura, et opinio divi Thomæ probabiliter defendi solet: credi ergo potest animam separatam, se intelligere immediate absque specie instar Angelorum, quia vero difficultas hujus sententiae sita est in explicanda ratione, cur in corpore non ita se intelligat, aut quid illi conferat separatio: notandum, animam se intelligere dupliciter dici posse, ut paulo ante de Angelo. Ac quoad primum modum, dicendum, animam non posse habere tale munus dum est in corpore, quia cum sic habeat modum formæ materialis, non potest exercere effectum formæ intentionalis, eaque de causa in corpore existens dicitur intelligibilis in potentia, quia non per se intelligit, sed per alias species: quoad secundum vero modum dicendum est intellectum in actu primo ex natura sua esse constitutum ad cognoscendum se, atque animam: dum tamen est in corpore, exire non posse in actum secundum, propter colligationem, quam habet a sensibus, unde pendet in operari, sicut ad intelligenda objecta alia externa: namque licet intellectus sit constitutus per species intelligibiles, non potest illis uti, nisi sensus comitetur intellectum: quia ergo sensus nequeunt comitari intellectum circa cognitionem animæ, ideo non potest ipse in corpore talem habere cognitionem: extra corpus vero maxime. Atque hic secundus modus facilior esse videtur, ac solvit difficultates, illa excepta, quod anima a corpore impediri videatur, de qua infra. Juvatur porro data solutio ex multis, quæ supra diximus, l. 4, c. 7, de modo intelligendi animæ in corpore, ubi reddidimus rationem hujus colligationis quam intellectus cum sensibus habent in vita mortali.

CAPUT VI.

QUOMODO ANIMA SEPARATA INTELLIGAT DEUM, ET RES ALIAS IMMATERIALES.

1. Prima assertio. — Diximus jam quomodo anima separata se cognoscet, quoniam cognitionis sui est prima operatio naturalis in unaqua-

que re spirituali. Nunc est videndum, quomodo alia a se cognoscet, quomodo item Deum, et substantias reliquias immateriales, sive Angelos, sive animas separatas. Supponendum vero est, animam separatam cognoscere aliqualiter Deum, et substantias alias separatas, quia id evidens est: inquirimus autem modum, quo alias cognoscit. Sit ergo prima conclusio. Anima separata per suammet essentiam cognoscit Deum, sicut cognoscit seipsum: loquimur porro in hoc capite de cognitione, quam anima habere potest ex propria natura: non de illa, quam Deus infundere valet: Anima ergo per naturalem scientiam nequit Deum cognoscere per illius essentiam increatum, quia hæc est supernaturalis cognitio, quæ per solam gratiam habetur: cognoscit ergo illum per suam essentiam. A posteriori probatur consequentia, quia naturale est, cognito effectu devenire in cognitionem causæ, sed anima est effectus Dei, seque separata cognoscit evidenter, et comprehensive, atque adeo esse se creaturam producibilem per creationem: ergo cognoscit per se creatorem suum. Confirmatur: nam anima non tantum est effectus, sed quædam non vulgaris imago, et similitudo Dei: anima ergo se intuens intuetur quamdam Dei similitudinem: ergo per illam cognoscet Deum saltem imperfecto modo. Verum est tamen animam non tantum per se, sed etiam per cognitionem aliarum creaturarum, et praecipue animalium, atque Angelorum posse Deum cognoscere, cum æqualiter de eis procedant rationes factæ. An vero naturaliter loquendo posset anima separata habere majorem aliquam Dei cognitionem tributam illi a Deo speciali providentia naturali, in qua ejus beatitudo naturalis consideret, alia quæstio est, quæ ex multis principiis alterius loci propriis pendet.

2. Secunda assertio. — Secunda conclusio. Anima separata cognoscit Angelos et alias animas per species illorum, non tantum per essentiam ipsius animæ. Videtur esse contra D. Thomam, q. 89, art. 2, in corpore, ubi ait animam separatam habere cognitionem aliarum animalium, et Angelorum per modum substantiae sue, sed vere non est contra illum. Nam ad secundum docet, animam separatam intelligere Angelos per similitudines divinitus impressas: de aliis vero animabus nihil docet. Pro intelligentia ergo conclusionis recolendum, animas separatas ejusdem esse inter se speciei, cum Angelis vero convenire solum in gradu essendi, illumque non habere completum: at-

que hinc nasci quod ipsa anima ex vi cognitionis, quam de se habet, valeat alias animas quoad utriusque communem et essentiale rationem quidditative comprehendere, cum eadem sit, et in omnibus aliis ratio. At quod alias animas in particulari distincte cognoscat, non potest per essentiam suam: quippe quæ non representat illi propriam singularitatem aliarum animalium, sed illam tantum communem rationem: unde necessario indiget propriis speciebus representatibus singulas animas. Dices. Per speciem universalem potest anima separata cognoscere singulare: ergo cum anima per essentiam possit cognoscere rationem communem, per illam etiam poterit cognoscere omnia singulare. Argumentum tamen procedit in opinione negantium species singularium, et ideo dixi superius majus in hoc dubium esse, attenta opinione D. Thomæ; in nostra enim antecedens falsum est, ut patet ex lib. 4, cap. 3. Sed et in opinione D. Thomæ dici posset argumentum non procedere: antecedensque habere verum, quando universale cognoscitur per speciem abstractam a phantasmate rei singularis, quia in ea specie universale representatur abstracte, per quam fortasse non possunt secundum D. Thomam cognosci omnia singulare, sed illud tantum, ex cuius phantasmate fuerat abstracta. Quo certe modo anima separata per essentiam suam non potest alias animas in particulari distincte cognoscere, ac videtur colligi ex quæstione de Anima, art. 12, ad 4, quod de aliis intelligentiis majori ratione erit philosophandum; anima enim per suam essentiam, cum maxime potest arguitive cognoscere habere se infimum locum in intellectualibus, in eoque incompletum esse sortiri, atque inferre ad perfectionem universi pertinere tales substantias dari, non tamen cognoscere valeret per substantiam suam distinctius aliquid de intelligentiis: ad id ergo peculiares species erunt necessarie.

3. Instantia una. — Altera. — Ad secundam. Instabis, non oportere, ut anima habeat distinctam cognitionem singularium animalium, nec perfectiore cognitionem intelligentiarum, ideoque speciebus non egere. Vel certe instabit aliis, licet habeat eam cognitionem anima, non indigere tamen speciebus, quia quamlibet animam et intelligentiam potest per propriam illius substantiam cognoscere, sicut se cognoscit per suam, cum par sit ratio: nam omnes ejusmodi substantiae actu sunt intelligibiles. Ad primam instantiam responderetur, assumptum non esse verisimile. Primo,